

Վանական հակամարտութեանց յերկու-
րանքներէին միայն ու միայն այն զբո-
ւարտութիւնները, որոնք յետագային
չրջան ըրին իր և Տ. Սուրէն Արքեպս-
ֆէմհանանի մասին, երբ Հայ մամուլի
հրապարակը ողողուեցաւ Լոնտոնի Սոթպի
վաճառատան մէջ վաճառքի դրուած Հայ
ձեռագիրներու կապակցութեամբ: Յերկու-
րանքները մարդոց՝ որոնք 1962-1972
մեր Գանձատան պահպանութիւնը ենթար-
կեցին անկերպարան կացութեան մը:

Դժբախտաբար մեր վանական ներքին
վէճերն ու անհամաձայնութիւնները տխուր
վերջակէտ մը դրին նուիրեալ և գիտակից
Լուսարարապետի իր պաշտօնավարութեան
և իրեն համար բացին Կ. Պոլսոյ Պատ-
րիարքութեան ասպարէզը:

Ազգային և հոգեւոր իր նուիրեալ
ծառայութեան դրական ուրիշ մէկ ասպա-
ցոյցը եղաւ իր պաշտօնավարութիւնը
որպէս Պատրիարք Կոստանդնուպոլսոյ,
Հերոսական նուիրումով մը ան, հակառակ
տիրող քաղաքական ռէժիմին, իր հայրա-
կան սիրոյն, խնամքին և հոգածութեան
առարկան ըրաւ մինչև հեռաւոր, բռնա-
գրաւեալ հայկական գաւառներու աւերակե-
ալ վանքերն ու եկեղեցիները, գաւառ-
ներուն մէջ ազգային ու հոգեւոր ներշնչ-
ութենէն զերծ մնացած ու վայրափառին
ցրուած մեր ժողովուրդին զաւակները,
որոնց բոլորին անձամբ տարաւ Ս. Հա-
ղորդութեան ու Հայ Միառնին շնորհն ու
հոգեկան զօրութիւնը: Ու ձեռագիրներու
վաճառքով զրպարտուած այս մեծ եկեղե-
ցականը՝ այդ օրերուն յատկապէս եղաւ
Հայ ձեռագիրներու հաւաքողն ու ամբա-
րողը ազգային ասպնով հաստատութիւն-
ներու մէջ, որոնց վկան եղած ենք մենք
անձնապէս, և որոնց մանրամասնութիւն-
ները կարելի չէ առայժմ լոյս աշխարհ
բերել, քաղաքական տուեալ պայմաննե-
րուն մէջ:

Մենք ունինք միայն աղօթք և խունկ
Հայ եկեղեցւոյ նուիրեալ և անձնորդի հո-
գեւորականի յիշատակին ու ցաւը, միայն
խորունկ ցաւը իր անժամանակ և արկա-
ծանար մահուան:

ԿԻՐԻԵՂ ԵՊՍ. ԳԱՐԻԿԵԱՆ

ՇՆՈՐՀԱԼԻ ՊԱՏՐԻԱՐԷԸ

Մինչ կը սգայինք անակնկալ մահը
Ս. Աթոռոյս Ամեն. Տ. Եղիշէ Պատրիար-
քին, Ս. Էջմիածնէն կը հասնէր հեռագիր
մը, որ կը գուժէր նոյնքան անակնկալ -
և ցաւալի - մահը Թրքահայոց Ամեն. Տ.
Շնորհք Պատրիարքին:

Արդարեւ, Կ. Պոլսոյ պատմական Ա.
թոռին Գահակալը մահը կը դիմաւորէր
Զորեքշարթի, 7 Մարտին, Եղիշէ Սրբա-
ղանի մահէն 34 օրեր ետք միայն, Մայր
Հայրենիքի մէջ, գլորելով Մայր Աթոռոյ
վեհարանի սանդուխներէն: Սրբաղանը
իր յաճախակի այցելութիւններէն մին էր
որ կու տար հայրենի երկրին, հակառակ
իր յառաջացեալ տարիքին սիրայօժար
յանձն առնելով դժուարութիւնները ճամ-
բորդութեան: Այդպէս կ'ընէր Սրբաղանը
ամէն անգամ որ այդ կը պահանջէր ցե-
րագոյն շահը Հայց. եկեղեցիին - եպիս-
կոպոսական ժողովներ, համազգային բնոյ.
թով յօբելինական հանդիսութիւններ -
կամ կարելի ըլլար դոյզն օգնութիւն մը
մատուցանել, նիւթական թէ բարոյական,
հայրենարնակ հայութեան - երկրաշար-
ժէն պատուհասուածներուն կամ Ղարա-
բաղեան վայրագութիւնէն գաղթածներուն:

Վատն էր թէ անարգած չեմ ըլլար
իր պայծառ յիշատակը, ոչ ալ վշտացուե-
ցած իր բարի հոգին, եթէ անտեղի գտնեմ
անժամանակ բառը, իր և իր տարեկիցնե-
րուն համար ստէպ գործածուած: Սաղմո-
սերգուն եօթնասունը ունի իբրեւ զու-
մար մարդու կեանքի տարիներուն և, ա-
ռաւելագոյն պարագային, ութսունը:

Տ. Շնորհք Պատրիարք բախտը ունե-
ցաւ ըլլալու Պոլսոյ պատմական Աթոռին
վրայ ամենէն երկար բազմած Գահակալը!
(Զմոռնանք ըսել թէ Եղիշէ Սրբաղանն ալ
եղաւ Շղթայակրէն յագին ամենէն երկար
գահակալած Պատրիարքը Ս. Աթոռոյս):

Մենք սովոր ենք մեծ մարդոց մահ-
ուան առիթով խօսիլ անոնց բարեմառ-
նութեան մասին, վեր առնել փայլուն ու
կարկառուն գիծերը անոնց նկարագրին:
Հանգուցեալի պարագային, այդ գիծերէն

ամենէն ամուր քաշուածներն էին բարեպաշտութիւնը և մաքրակրօնութիւնը: Կը յիշեմ թէ ինչպէ՛ս, երբ վեհափառին այցելութեան առիթով հոս եկած էր 1975ին, Եկեղեցւոյ մուտքին կօշիկին փոխարէն հողաթափը կ'ընդունէր իր սաքին: Իսկ իր մաքրակենցաղ ու ամբասիր վարքը ապահովեցին իրեն համբաւ մը, որ մնաց անխորտակելի իր ամենէն երդուեալ հակառկորդներուն իսկ նկատելէն: Ի մի խօսք, «յորովայնէ ընտրեալ» հոգեւորական մըն էր, իր կեանքովն ու գործովը իր պաշտօնը լաւագոյնս փառաւորած և փոխադարձաբար անով փառաւորուած:

Շնորհք Պատրիարք, բացի իր համբաւէն ու շինարարական, կրթական ու կազմակերպչական գործերէն — Երուսաղէմ, Անթիիոս, Լոստոն, Ամերիկա և Պոլիս —, իր ետին կը թողու մօտ տասնեակ մը հատորներ, գրուած առաւելաբար իր Պատրիարքութեան օրերուն, որոնք եթէ իրեն չեն ապահովեր գրական համբաւ մը, գէթ փաստը կը բերեն գիրով ևս իր հօտին ու համայնքին ծառայելու համբուրելի իր ոգիին: Դիտէր կրօնական հարցերուն մօտենալ նոր հայեցակէտերով ու անոնց տաղաւարած անկորնչելի ճշմարտութիւնները վերբերել նոր ու հմայիչ երանգներով:

Հանգուցեալը իր գործերուն մէջ լայն տեղ առած է սրբոց վարքագրութեան, լուսարձակի տակ առնելով նաև սուրբերը այլադասան Եկեղեցիներու — մեծագոյնները անշուշտ —, այն քաջ համոզուածով թէ քրիստոնեան անոնց նմանիլ փորձելու, անոնց շաւիղէն ընթանալու պարագային է միայն որ կրնայ ինքզինք կատարելագործել, մօտենալով Գերագոյն կատարելին: «Աւագ Շաբաթ», «Տաղաւար Տօներ», «Մեծ Պահոց կիրակիներ», «Գունագեղ (Յինանց) կիրակիներ և Հոգեգալուստ», «Աստուածաշնչական Սուրբեր», «Հայագգի Սուրբեր», «Համաքրիստոնէական Սուրբեր» և նման անուններով յորջորջուած իր հեղինակութիւնները կը բերեն անգանցառելի նպաստ մը մեր կրօնական գրականութեան ու սրբոց վարքագրութեան: Թորգոմ Պատրիարք Գուշակեանի համառօտ Վուրբք և Տօնքսին դի-

մաց, Շնորհք Պատրիարք Գալուստեանի գործերը լայն կը բանան մեր առջև ծալքերը սուրբերու ներքին կեանքին:

Քրիստոնէական կրօնի բարեմասնութիւններէն են հանդուրժողութիւնն ու ներողամտութիւնը: Հանգուցեալը անոնց գերազանց ապացոյցը տուաւ 1980ին երբ հոս կը գտնուէր մասնակցելու համար Սաղիմաշայ Հոգեւորականներու ժողովին: Դանի մը յօգուածներ ստորագրած էի «Սիոն»ի մէջ, գրախօսելու «Համաքրիստոնէական Սուրբեր» հատորը, մատնանշելով կարգ մը վրէպներ: Իր Ս. Աթոռ ժամանումը, իր հետ անխուսափելի հանդիպումի մը հաւանականութեամբ, սկսաւ անհանգիստ ընել զիս: Իրեն յատկացուած յարկաբաժնի մուտքին՝ դէմ գտայ զինք, քաղցր ժպիտը դէմքին: «Եկուր, ըսաւ, ես մեղքերդ կը ներեմ, դուն ալ մեղքերս ներէ» (մեղքը զեղչուած անշուշտ կրօնական իր երանգէն): Ընդունեց իմ մատնանշած վրէպներէս ոմանք, իբր արդիւնք աղբիւրներու այլադասութեան, և ես ալ իմ կարգին ընդունեցի մի քանին իմ վրէպներէն, արդիւնք՝ հայճեպ դատողութեան: Իր նշումները հրատարակել տուի «Սիոն»ի մէջ ու հարցը փակուցաւ փոխադարձ զիջումներով ու անուշուրթեամբ:

Շնորհք Պատրիարք կատարած է նաև շնորհնակալ աշխատանքը աշխարհաբարի թարգմանելու ներսէս Շնորհալիի «Յիսուս Որդին և Հինգանրական»ը:

Պատրիարքը գիրի շնորհին հետ ունէր նաև խօսելու շնորհը, թէ՛ իբր քարոզիչ և թէ՛ իբր դասախօս: Մեծ հաճոյք էր ունենդրել զինք, երբ յաճախակի կը հրաւիրուէր բանախօսելու Ս. Թարգմանչաց Երջանուարտից Միութեան Վարչութեանէն, 1956-60 երուսաղէմ իր կեցութեան քառամեայ շրջանին:

Երջանկայիշատակ Թորգոմ Գուշակեան Պատրիարքը շատ իմաստուն գաղափարը յղացած էր Տ. Շնորհք վերակոչելով իր ձեռնաստուն Արշակ Սարկաւազը: Շնորհալի Պատրիարքը լիովին արժեւորեց իրեն տրուած նոր անունը:

Գ. ՃԱՐՏԱՐ